

הילכתא ש"ע דאי אפשר כלל להחנות על נישואין. הנלמד מבלי עיון כמבני. יעבץ ס"ע:

שאלה טו שאלתני הו"א ואתא ליה דין פילגש. שזכר בתשובתי לעיל. לברר לך אם הוא חסור מוחלט. דעת הר"מ. ובקשה לדעת גם בזה הפילגש. איך ומדוע:

תשובה אשיב מלין על אחרון ראשון. גרסין בפ"ב דן. מאי נשים ומאי פלגשים. אריי אריי נשים בכתוב ובקידושין. פילגשים בלא כחוסה ובלא קידושין. ואיתא חו' פתח דגורו על יחוד דשנויה. כמבני שם בחי"ג דפילגש ודאי אינה בכלל איסור זה. כי מלבד שמינו בכתוב גם אחר מעשה דחומר. מלכס וכן גדולים שלקחו להם פילגשים. ובגמרא דפיר' דיומא אלא אמורי' דמכרו מאן הו"א ליומא, ומסיק תלמודא יחודי הוו מיוחדי לכו. ואשיב דפילגש דין פניה יס לה. מחלה שהיא בלי קידושין. מ"מ אסורה לאדם אחר. כל זמן שהיא מיוחדת לה. משום איסור קדשה שהוא מן התורה. וגם משום הכחשה בין דע' לזרע. דמשיכה אפילו שלהם הראשון מביתו. לריבה להם מבין ג"ח עד שמשאל לאחד או שסתיידה לזולתו. הילכך ודאי לא גזרו על יחוד פניה. אלא כשאינה מיוחדת לאיש. שלא תהיה בנות ישראל הפקר בקדשות. וכמעט' אמנו וחומר. משא"כ הלוקח לו פילגש מיוחדת היא לו. ולריך לומר שאין פילגש לא משום הפחת לכתוב. כו'. שליטה אלא בעילת זנות, משום דכיון דנושא' לאשה על דעת חכמים היא נשואה לו והם שהפקיעו ועשו אותן בעילות. בעילות זנות הם אינו עושה כחקנתו ע"י קידושין דכל מקדש אדעתא דרבנן מקדש גם אין פילגש משו' כלה בלא בררה אסור' לבעול' כהנא דמשיכה חסון ג"כ בברכות אירוסין ואסור לנו את הארוסות נמי מהי"ע וכל זה לא שייך אלא בלוקח אשה גמורה שזוכה בה בחרבה' דברים. וכן היא זוכה בו בדברים עשרה. לפיכך לריך לנכסה כחקנת חכמים בחי"ק. משא"כ פילגש (שאינה אלא פלג אשה, כנועריקין שלה) לא גזרו בה גזרות הללו מאחר שאינה אלא בכתוב' וקידושין רק מיוחדת אליו לזמן קצוב ובשכר ידוע כפי התנאי שביניהם כך יל' אכל דיה כפניה לכל דבר. (אכל לאחרים אסורה בלא וכולל זה במכס' עמו במקומו. אמנם כנושא או מיוחדת שלה במקומו. אמרין פ"ק דיומא רב כדמקלע לדרשין מכריז מאן הו"א ליומא כו'. וסריבין עלה ומסקין אב"א יחודי הוו מיוחדי לכו כו'. ובתבתי שם בחי"ג מכאן ג"כ ראי' דפילגש שריא אף להריוס דהא פשיטא לא הו' כתבי לה כחוסה משום חד יומא אלא בחור' פילגש לקחיה דלין לה כחוסה ואין בה משום דלסור להסבה אשתו בלא כתובה. דמדיד הוא מעמ' אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להזיל' והיינו דווקא בנשאלת לה אשה גמורה בכתוב', ומאחר שעל מנת כן נשאלת לו אסור לשנותה שלא מדעתה, משא"כ פילגש שעל דעת כן נשאלת. סברה וקבלה כ"ס כה"ג דמכריז רבנן ליומא דלמיפק למחר קיימא. דלין בה משום ל"ת על רעך וגו'. מ"ל בלמני' דווקא הוא דשרי כה"ג (אי איתא דהו' נכסי על כו"ק) כיון דכתובה' אינה אלא מדרבנן אליבא דכ"ע. ואשיב דמקו' לה כחוסה מ"מ כה"ג דלאסור' קיימא ודאי לא תקנו אפילו בקדושין וכ"ס אי בלא קדושין יחודה להם כפילגש דפשיטא לא חלה גזרת חכמים דכתוב' על פילגש ושמה פילגש של קדמונים ג"כ בחולה לא לקחו (אך בפלגש דנכסה לא משמע הכי קל'ת) וכן נראה מהכתוב במגלה אסור דמשנכסלה נעשית מכלל פילגשים:

איברא הרמ"א כתב בחבורו. שלא הותר' הפילגש אלא למלך. לא להריוס ולא נדע מניין לו חדוש דין זה שר' מתנגד למה שמפורש במקרא, ולא מזינו לו סמך בתלמוד ולא חבר בפוסקים וכדומה לי שסמך לו ז"ל על מ"ס בטיובא קמא רבנן קלא אית גלו ומאן מלכי רבנן, הא לאינטי דעלמא דהיינו הדעות דליל קלא. לא שריא וכן המוזכר במקרא נושא פילגשים אנשים גדולים הוו דקלא אית להו, ומסקין יחודי הוו מיוחדי כו' אכל לא בלא עילוי. אפילו רבנן נמי לא. ואי מהא ליכא הוכח' דהא הכא לא איירי אלא בדמקלעו לאתרא דלא אתרייהו, ומשום ההיא דרשב"א דומלאה החרץ ומה נעשו בה, מאי דלא שייך במיוחד לו פילגש במקומו, דייקא קלא אית לה בכל גזולא בודאי, ולא שייכא גזרה דמא יסא א"ת אחותו ואז אה בתו. והנה בחכמי באמתחות ספרי מלאכה בשמחות להרמב"ן (פרס"ד) שהשיג על הר"מ בזה והשיב לשאלתי ע"ז ז"ל לא ידעתי במה יסתפקו בה דודאי מוציאת היא כיון שיהיה לעמלו. שלא נאסרה אשה בזנות אלא ממדרשו של רב"ב. כו' ועי' ו' מלגלה החרץ אלא כשנכנסה בביתו והיא מיוחדת וידועה לו בניה נקראים על שמו, ומותרת שהרי דוד נשא אומה ולא התברר בכתוב ולא בגמרא הפרש בין מלך להריוס ומזינו דגדולי ישראל מושלין אותן. וא"ת שהסופר כמך כו' והוא ידוע נחמה דברך לשיעורין להסירה לבעלי השם. והנה אנ"ש שכתב תנא דמשיכה לי וכוונתו לרשעו הרחבה כמח"ל אלא שלא הונח לו ב"ש שהרי דוד נשא אומה כי מדור המע"ה ומשופטי ישראל אין ראי' כי הם קדשו לגזרה דסור פניה שלא נאסרה' אלא לאסר משנה סמך וגו' כפי לשינויים מקמי ס"י

שאלה יג והואיל ואתא ליה דיהא דרואה מחמת חשמים ימא ביה מילתא. מה דמיהא לי טובא בדברי הש"ע. ואלני מ"ס בחבורי (סקס"י) כ"ז דקמט"ד ז"ל שם. כתבו הגמ"י בשם הר"מ מי שרא' דס בשעת חשמים ה"ו מותרת לשמש כשחשך פ"ב. מיהו מיחם חיישא חדא זימנא אחר ראיית'. כגון אם ראתה פעם או פעמיים בליל ב' של עבילת'. כשחניע עבילה אחרת חפזות מבטלי ליל ב' של עבילת'. וא"ל לפרוש ליל ב' של עבילת' וסת לא חיישא אלא חדא זימנא ע"כ. וע"פ הדברים האלה קבע בש"ע (סעיף י') כלשון סו' הרואה דס מחמת חשמים מותרת לשמש פ"ב לכשתהר מיהו חיישא חדא זימנא אחר ראייתה. כגון אם ראתה פ"א או פעמיים בליל של עבילת'. כשחניע עבילה אחרת לריבה לפרוש ליל של עבילת'. וא"כ לפרוש ליל של עבילה שלישית כו' ע"כ. מה מאל תמכהי מראות מה שכתוב כאן. שהוא נגד המפורס בר"ס זה. ובר ע"ד מהל' א"ב שממנו לוקח המחלה הלשון. וס' מבורר שמשמש ג"פ רטופים. אכן סוף הלשון שכתוב מיהו כו'. הוא מהגות מיימון. שפילה נכבד' לא לולל לה כי אין כך לשוןו של בהגמ"י אלא כך הוא שם בליל שני של עבילת'. וכמו שהעתיקו גם ב"י. ועל כרחו אין לשון הש"ע מכוון בכלל. כי מה הלשון אומרת בליל של עבילת'. בליל עבילת' הו' ליה למימר או בליל ראשון של עבילת'. משא"כ בליל של עבילת' אינו לשון חכמים כלל. וגדאה שה' הלשון של הגמ"י קשה בעיני הרב"י. דלכאור' מאי אריא שני דווקא. לכן חשבו למ"ס. והשמיט מלשוןו בש"ע מינה שני (המלאת בלשון של הגמ"י זה שלם פעמים רטופים במתכוין ודאי לא מקרה הוא). איברא לירי חזי לי לשינה בהגמ"י דייק טובא. אי אפשר להיות בענין אחר, ועשה לויד' כלסרברכ' ושמע דברי אלהים חיים, דהא ודאי ברואה מחמת חשמים גרידה. ליכא למימר דחיישא חדא זמנא. דבהדיא אמרין משמשת פעם ראשונה שנייה ושלשית. סתמא רטופין ניכסו. ועממא מאי. משום דראיה דמחמת חשמים. ודאי לא כיה אלא כוסת הנוק שאינה חוששת לו כלל בפעם אחת ושמים, כמש"ל סקס"ד בהגהה (ס"ב) וגדולי' מוז שחמנו לבש"ע (ס"ב). שנס לוסת הנוק עם הימים אינה חוששת. אם אין ידוע שקל'. וגם ב"פ אינו נקבע. לחוס לו אלא שגור המשכה הוסת בלדו. כמש"ל סקס"ט (בש"ע ס"ב) וכיון שכן. הוא הדין לוסת של רישת השמש שאינה חוששת לו כלל עד אחר ג"פ רטופים. כמו בשיחוק וקפיל'. מאחר שמעמ' אינה רואה אלא ע"י דמיקה ורישת שמש. מה לי רישה מה לי קפילה. כל שאינו וסת לימים. אלא כל פעם אחר חשמים דווקא רואה הו' לי ממש ככל וסת הנוק. וכי קלמר בהגמ"י דמיחם חיישא אחר פעם א' או פעמיים. היינו דווקא כי קבעה לה וסת בחשמים עם ימים שים. כגון שרא' מד אחר שמש' בשני לעבילת' שאלו ראי' שלא ראתה בחשמים ראשון של ליל עבילה. ובשני לו ראתה. הרי מוכיח' בלד' שהוא וסת התלוי גם בימים שים סמוכים לעביל'. דמושתת לו פעם אחד. קודם שיקבע ג"פ. נעקר בפ"א זה דבר ברור מאד. והוא כעין מ"ס עוד בשם חשו' רשב"א. והס' הם דברי ר"מ של הגמ"י. דא ודא אחת היא. והסמי' מן האחרונים שלא הרגישו. ולא חלו בה ידים. הנלמד' כתבתי יעבץ:

שאלה יד בשאלתי לחוות דעי. אף אני אם יש לסמוך ע"מ שהביא בהג"ה אה"ע סימן קצ"ו להחנות בס"כ שאל תפול לפני יבם מוצר שלא תהא מקודשת:

תשובה אמנה ידעתי שאין לסמוך על דעתי אפי' להחמיר כ"ס שאין לי לעמוד במקום גדולים. שכבר מבורר הדבר בספרי האחרונים ז"ל. ומה מני יהלך להוסיף או לגרוע פ"ס אמרתי אני עם לבי הדעת נוטה להחמיר בדברי הרב"י ז"ל. מכמה טעמים. דממ"נ לא שפיר דמי. אי מחבטלי קידושין למפרע הם ספיין ליה איסורא דקדש' (ופלגש שאסור' להריוס לדעת הר"מ) ובעילות זנות. ואי קידושין גמורין הן. והכחיל' בט' משום דל"ל להחנות כה"ג. מצי מיית' להחמיר יבמה לשוק (עשי"ע ח"א סכ"ח) ואפילו הו' מנאה. הא קיימא לן קידש על תנאי וכן סתם. הוו קידושין ודלין. א"כ ל"ל דמתני' בשעת בעילה וכן בכל בעילה ובעיל'. וזה דבר שא"ל לסמוך עליו בחומר איסור כזה: ועוד ילי ראי' מפורשת דאף משני דחזק אין להטיל שום תנאי בנישואין, ואפילו התנה תנאו כמ' (כ"ס כה"ג בחולה מנאו לעקור דבר מן התורה) מהא דתנן בהאש' רבה בבל'א אשתו למדי' ואמרו לו שמתה ושאל אחותה ואח"כ נשא אשתו. שמונת' לחזור לו. דמוקימין לה כבאשחא מן הנשואין. דאשיג' דמן האירוסין אסורה לחזור לו. משום דאמרי תנאי הו' ליה בקידוש' ראשון' וקידושי שניה תספי. אפי' בנישואין שריא. דמי איכא למימר תנאי הו' ליה בנישואין, הא בהדיא ליתא למימר כלל תנאה הו' בנישואין. ואם אימתא הא משכחת לה כה"ג תנאי בנישואין. ואמאי קספיק ומי בנישואין לעולם מותרת. ואכא סמכין לסקל. והכי איסיסקא